

karijerist dijete starog žandarma

andelko vuletić

»Što jedan lud zamrsi – stotinu pametnih ne može odmrsiti.«

(Narodna poslovica)

„... nagriza opaka bolest za vlašču. . .“
(Jean Paul Sartre)

Na maloj, pustoj zaravni, odakle puca pogled na more – vjetrovi biju sa sve četiri strane. Tako je zidana i škola: sa četiri zida, za razliku od drugih kuća u obližnjim selima gdje su zdanja podizana nešto drugačije, ukrivo i izlomljena u osnovi, e da bi se tako lakše oduprla svakojakim nevoljama – a u prvom redu potresu i morskim vjetruštinama.

Na onom zidu škole koji je okrenut prema crkvi stoji – ne kažem: piše – i blišta na suncu velika parola: »Staljin zove – sva se zemlja trese.« I ostali zidovi su islikani, neki bolje – neki gore, ali suncu tamo još nije stiglo, a nisu stigle ni ruke da to poprave, da ulješavaju, da završe i usavrše – one ruke koje cijelu noć muku muče s tim natpisima.

Pa, sad – u redu: ono glavno, natpis iznad vrata, iznad ulaza u malu i trošnu školu je gotov, jer već: Staljin zove – sva se zemlja trese, što je dobro i u skladu sa svim onim što se na ovoj kamenitoj zaravni dešava, kao što se i stoljećima dešavalo: oluje, vjetrušine, bolesti, potresi, izgibije. . .

Nakon što je stiglo suncе da preda svoju svjetlost i svoju milost – stigao je i Lovre, nenaspravan, ljut.

Dva-tri puta je žurno – ne obraćajući uopće pažnju na ono što piše i kako piše po zidovima – obišao oko škole. Možda bi to učinio i četvrti put, ali ga izda snaga: jednostavno – zalijulja se i sruši pred ulaznim vratima, taman gdje je blistalo na snažnom, jutarnjem, mediteranskom suncu da: Staljin zove – i da se sva zemlja trese.

Mlad a vitak i snažan, Lovre se nije mogao potresti, ni od straha ni od uzbudjenja. Sa školom je nešto društvo: iz davnih vremena, trošna i oronula, što je drugo i mogla očekivati do – mali potres, bilo od ljudske ili vražje ruke, i pad.

Dok se Lovre skupljao u grudvu kao da se rve s nekim bolom koji je naglo provalio u njegovu nutritinu, priskočili su ljudi, polili ga vodom, povratili normalno disanje i posadili na noge.

Umjesto otrežnjenja, što su svi očekivali, Lovre je jedva učinio korak-dva i opet pao. Bez riječi – ljudi su negodovali tek pogledima ili pokretima ruku – ponovo su se nadnijeli nad srušenog čovjeka.

S gladnih i pustih hercegovačkih planina – u svom pohodu prema Jadranskom moru – letjeli su i kriještale ptice. Samo bi poneka, zaostala, zaokružila letom iznad ove zaravni, koja s crkvom i školom slovi kao središte, sastajalište – i u nevoljama i u veseljima – ljudima iz obližnjih sela, koja su, raštrkana i zbijena ispod brda, u oskudnim piteminama. Bilo do hrle prema moru, bilo da se otuda vraćaju, ove ptice su uvijek najavljivale kiše i vjetrove, žestoke studeni ili suše koje i kamen nagone da se skloni u zemlju, a ne – travka iz zemlje da nikne.

Što je sad? Što se desilo? Vrijeme nije za prelet ptica, a ni ptice nisu dangubne? Ništa, osim ako nisu naslutile da je Lovre zauvijek pao, na zemlju, da tu ostane, da se preda. A ptice dobro znaju što im je činiti kad se živo biće spremi ispuštit dušu, a bližnjih – niotkud.

Upravo kad je ljudima, snuždenim i nemoćnim nad Lovrom, bila – i njima samima – došla duša u nos, a ptice zaostala za jatom, koje je već bilo nadomak mora, uporno kružila oko škole, kao da sad

nije u pitanju ma kakvo predosjećanje nego napadačka razjarenost i očita ustremljenost na još žive ljudi – neko poteže iz puščetine, i – ptica se zakovitla, zakriješta, i okrenu prema moru; čak i da je pogoden, stigla bi do mora: metak bi je odnio – toliko je puška žestoko opalila, a Lovre se osovio na noge. Nije ni protrljao oči, a zagalamio je:

– Kurvu vam gospo! Jeste li ga uhvatili?

Ljudi su ostali nijemi.

– Govorite: je li uhvaćen?

– Odletio je – jedva je neko izustio.

– Na koju stranu?

– N svoju. Prema moru.

– Za njim? Živa da ga dovedete.

– Nema mu života. Pogoden.

Lovre se podbočio i gleda u parolu u koju i sunce gleda – i obasjava – pa kaže, odsutno:

– Neprijatelja ko gavranova!

– Obratno! – ispraviše ga. – Ptica ko neprijatelja.

Ali, Lovre je to prečuo. Sva njegova pažnja bila je okrenuta u jednom pravcu: parola. Prilazio je, još bliže, udaljavao se, izmicao, mrmljao usnama, čitao naglas, premjerao pogledima, i sve to ponavljao još jednom, još jednom, i opet.

Sve je govorilo da nema nikakve greške, da nema biti što drugo nego to što jeste: Staljin zove – sva se zemlja trese; oj, Slaveni, ujedinite se!

Kako je parola bila ispisana visoko, iznad ulaznih vrata, Lovre se propinjao da je domaši rukom, jer mu je – ko zna iz kakvih razloga – bilo stalo da pedljima premjera slova. Po svemu sudeći, učinilo mu se da sve riječi, a svakako i slova, ne mogu biti – ne smiju biti – istih razmjera, pa je zatražio da ga pridignu i pridrže dok bude premjeravao.

Dok su ga podizali, jedan od nosača zastenja, a drugi ispušti zrak, pa ih Lovri bi žao, te naredi da predahnju, da prikupe snage i da ga onda uznesu, gore, prema nebui, i prema čovjeku koji svojim riječima potresa zemaljsku kuglu i ujedinjuje Slavene, kojima nedostaje tek korak-dva pa da tu prokletu zemlju konačno opašu, uzduž i poprijeko. Pa da stvar bude gotova: mir, i na nebui i među ljudima.

Kad su popridigli vitko i lako Lovrino tijelo, i kad je on najprije pedljima, a zatim automatom – koji mu je još od jutros, a svakako i od jučer i od prekjucer, stajao prebačen preko ramena – mjerio dužinu slova i razmak među riječima, opet je neki držač popustio, pa su se složili, sve jedan preko drugog. No, Lovre se prvi iskobeljao, uspravio se, i – kao da izdaje komandu – ponovio na sav glas, odsječeno, prodorno, ono što je napisano na istočnom zidu male seoske škole.

Medutim, jedan od onih preko čijih leđa je bila nalegla cijela gomila kad je glavni nosač popustio, progunda, kao za sebe, dok je pokušavao namjestišti isčašeni zglob:

– I čača ti je bio budala kao i ti!

Ali, niko ga ne ču, pa ga i uvrijedi i ohrabri to što niko ne haje za njegove riječi, te on nastavi:

– Neka zove ko hoće, pa čak i bog – slava mu i milost! – nek' se zemlja trese i potresa danas, Slaveni se neće sastaviti ujedno... nikad!

Mada nije skidao pogleda sa školske zgrade, Lovre ga ošinu riječima:

– Što lupaš, odrtino stara! Ovo nije ni napisano za tebe, i slične grobove, nego... za... budućnost!

Kad izgovori posljednju riječ, Lovre lupnu nogom o zemlju, i maši se za automat, ali ga ne uperi na čovjeka, nego u nebo, i kaza, tiho, bez želje da to bilo ko čuje:

– Odozgo sve zlo dolazi! Među ljudi i među narode...

Čovjek što je bio započeo čarku, to sumnjalo što mu je više bilo stalo do svoje prignećene ili pomjerene staračke kosti, gundao je, u svom pravcu, kako je bio i počeo:

– Ko će ujediniti cijeli svijet! Ne bi ni bog i vrag, zajedno. A kad će to biti – nikad. Da su se mogli ujediniti, ne bi se razili iz svoje pradomovine, po cijelom svijetu, od Japana do Jadrana.

– To je tek pola svijeta! – začu se jedan glas.

– He, he: pola. Ali, ona bolja polovica. A ostalo! Što je to ostalo? Malo vode ko pišaka, malo zemlje, ko dva-tri zaloga. He, he: što je ostalo! Sve to možeš prepisat...

Mlazevi jutarnjeg sunca sve jače udaraju u pročelje škole, a s parolama još nije sve u redu. Lovre vrti glavom: ne, ne valja, smijaće mi se, do vraga – to se ne smije ponoviti, tome jednom treba stati u kraj.

No, lako bi bilo stati u kraj tom brbljanju oko šaranja zidova male škole, da je bilo vještih ruku i bar onog osnovnog, najnužnijeg materijala. Kao prvo, nigdje se, koliko ni za lijeka, nije moglo naba-

viti ma kakve boje, pogotovu jarko crvene kojom je – po svim pravilima – trebalo uresiti zidove škole. A za to je bila na raspolažanju samo jedna noć, tako da se velike magične riječi u ranim jutarnjim časovima susretnu sa suncem i da se – kako se predviđalo – spoje u jedno: čudesno i zanosno. Škola koja će na krilima riječi i sama krenuti sa svog, ustajalog mjestu, i, poput ptice, pohrli u zagrljav suncu!

A tad bi se mirne duše moglo reći da je budućnost počela.

Međutim, po ovom što se vidi i što se dešava, Lovri je jasno da budućnost mora počekati.

Još prije nego se i došlo do te odluke – da Lovre preuzeme brigu o ukrasašivanju škole, postavilo se nerazrešivo pitanje: ukrasačati, a čime? Ispisati ne samo zidove škole, nego i onog oronulog hrama koji više nikom nije potreban, ali gdje je boja?

– Ima krv! Krvlju! – predložio je jedan od onih koji je uvijek i na svakom mjestu imao rješenja za sve.

Taj prijedlog je pao kao ploča na glavu, svima: nije se čula ni riječ odobravanja, ni riječ protivljenja, mada je bilo jednostavno kazati ono što je svako imao na vrh jezika: da su rat i revolucija tek minuli i da su se možda i najsvetiji i najuzvišeniji ideali mogli ostvariti – bar ponekad – i bez potpunog žrtvovanja čovjeka.

Međutim, mlađ i poletan, željan uspjeha i priznanja, Lovre je bio spremjan i na to, ali – čovjek je jedan a škola ima četiri zida, i – kako god da se kombinira – bitka je unaprijed izgubljena. Nije krv za parole, pogotovu što će kiša i oluja koliko sutra, i što će od svega toga ostati tek packe.

Zajedno sa svojim ljudima, Lovre se ipak snašao: oni gmizavci koji ionako ničemu korisnom ne služe, oni otrovni puzavci koji su, i samim svojim životom, u službi takvog života kojim se niko ne može dičiti...

Eto, tako je poštećen čovjek koji je uvijek – često i za očite ludosti i neizvijilenosti bahath i oholih – podmetao svoja leda.

Krv je posuđena od gmizavaca. Zidovi škole su i šarani. Zidovi škole su okrilatili. Čeka se čas da škola, dakle, poleti. Vrijeme je, eto, kad i kamen dobija krila.

Oko škole su premoreni, nenaspravani ljudi. Samo, Lovre je na nogama, i ne prestaje da sumnji. Koga? Da kaže: sebe, sam sebe – nimalo ne bi pogriješio; to i ne prestaje činiti, to nikad nije ni prestao, ali time se ništa ne mijenja na stvari; da kaže: ljudi oko sebe – kakve ima koristi od toga, znao je još na početku da taj posao oni nisu prihvatali s oduševljenjem; da kaže... što da kaže?

Da je, možda, cijela ova zamisao ili ludorija, ili djetinjarija? Ali, što time dobija? Ne, ne, nikako.

Kad ga već sumnja preznojava, kad ga ljujla iz temelja, kako će joj odoljeti nego da joj sasvim otvori vrata, da je pusti da stanu oči u oči: dobro, posene kriлатim riječima, škola je kao čudesni zrakoplov odjezdila put oblaka, prema moru, da cijeli svijet, vidi, da se probudi, e da se preporodi, ali... bože moj, nikad mi nisi bio ni mio ni drag, ali... bože moj, lupežu stari – ni sad mi nije stalo do tebe – bože moj, može li se desiti, hoće li se desiti, da i jata gmizavaca pohrle za školom, tragom svoje vlastite krvki?

Krilato zdjelje ispod oblaka, a za njim čopori gmizavaca – sama koža i kosti – žedne, žedne, i nariču za svojim životima koje su uzidali u parole, u školu, u tog kamenog zmaja koji hrlj put visina?

Bože koji nisi, koji nikad nikom nisi pomogao... veliki bože, veliki prevarante, daj bar sad reci istinu... tvoj Lovre je sam, a odgovora stotinu!

Stresao se, gadljivo.

Zatim: otpunjivo.

I, bar za trenutak, učinilo mu se da je sramotni plašt sumnje zbacio sa sebe, i odmah naredio:

– Dižite me!

Njegovi ljudi, njegovi majstori su se začudili:

– Da te držimo?

– Držim se sam, a vi me dižite! – reče grubo, zatetura i zamalo ne posrnu.

Majstori pritrčaše, pa ga – usprkos njegovoj naredbi – ipak pridržaše.

– Gore! – pokaza Lovre na: »Staljin zove – sva se zemlja trese – Oj, Slaveni... na zid škole koji se crvenasto svjetlucao na suncu

Lovre pogleda u nebo, zatim na sunce, pa promrmlja, glave oborenne prema zemlji:

– Opet će sunce prije nas!

– Kao i jučer – odvrati mu bojažljivo jedan od njegovih majstora.

– Zar smo i jučer izgubili? – trlja je Lovre čelo i preznojava se.

— Zato danas tražimo!

— Sunce... Kurvu mu gospu... opet će prije nas da — gotovo da zajeca Lovre i zatraži merdevine da se primakne »Staljinu koju zove«, odnosno da se podigne od zemlje »koja se trese« i da popravi slova i riječi koje navještavaju »ujedinjenje Slavena«, za sva vremena.

Majstori su žurno pretražili sve oko škole ne bi li udovoljili Lovrinoj želji da ga popnu gore, visoko, ali, umjesto ljestava, pronađoće dva-tri drveta ukrštena i zakucana čivijama, tako da su — mada se njima mogao popeti do »Staljina« — više sličile na vješala.

Ko je te grede i letve tako sklepao i zašto, i otukd se, pri njima, zavezan, našao komad crnog kopna — to ni majstoriga nije bilo jasno, a Lovre tome nije pridavao značaja, jer mu je glavno bilo da stigne gore, u visine, odakle se, mirno, objema rukama, mogao dohvati slova i popraviti, ako mu se što učini nezgrapnim i neuglednim.

Masna, zagasitomodra životinska krv ne samo što se pušila i zaudarala na suncu, nego je još i isivala neku boju koja ne da je bila daleko od prirodnih crvene, one crvene što simbolizira snagu, čvrsttinu, nadu, život i sreću, nego je, još uz to, slabo prialjala za staru, ispučala žbuku, pa je poneko slovo — a ponegdje i cijela riječ od ove udarne parole — sličila na švrljotinu nevješte dječje ili nepismene staračke ruke, na packu koju će prava kriša ili vlažno jutro koja vjetar donosi sa mora još više zamrljati, tako da će sav ovaj posao izgledati više kao ruganje nego posvećivanje.

Kad su ga popeli na ljestve što sliče na vješala, Lovre je odahnuo:

— Odavde sve ljepše izgleda! Samo me držite čvrsto.

— Đavo te tu popeo — davo će te odatle i odnijeti! — ispodhta izlurado sašaptavali su se majstori, koji, eto, i kad dižu u nebo rade čovjeku o glavi.

— Vidite! — izvadio je Lovre nožić i pokazao ga ljudima što su se starali o njegovoj sigurnosti u visinama. — Vidite, ova odvratna životinska masnoća! Zaudara. Ne može ni da se osuši. Sve ovo treba popraviti.

— K vragu! — ohrabriše se majstori i povikaše u sav glas:

— Zar sve iznova?

— Ja ču pokazati kako se to radi — reče Lovre i poče nožićem strugati rubove slova, tamo gdje je boje nabacano previše, gdje se počela cijediti, pa krakovi ili lukovi slova sliče na razmrskane repove gmazova od kojih je posudena krv, odnosno boja za ovu svečanu priliku.

Kad je ostrugao obode slova, Lovre je klimnuo glavom:

— Eh, da, bilo je rada! Napornog rada, ali ne i ljubavi.

Na to se majstori uskomešaše. Očito, to im ne bi po volji.

— Jeste — ponovi Lovre — radili ste, ali i gunđali. Zato je sve ovo ovako i ispalio. Sve što nije uradio čovjek, to jest ljubav, uradio je đavo.

Majstori su ga podržavali, zdušno, na vješalima i netremice ga gledali, s neizgovorenim pitanjem: Što nas sad čeka?

— Ovaj će vam put možda i oprostiti, jer ma koliko da imate godina — a među vama vidim i sijedi glava — vi ste još neiskusni u ovom poslu i nevični ovim stvarima.

— Bolje ne umijemo! — pokušaše se opravdati.

— Temeljitije! A bolje od vas niko i ne traži. Temeljitije!

— odvratni Lovre i bocnu sebe u venu lijeve ruke.

Jedva kap po kap, s dugim prekidima, poteće krv iz govornikove ruke.

Lovre još duže zasuka rukave, napregnuti svoje mišice, i — žile počeše liptati.

— Pogledajte — reče, sav u zanosu, kao da prema posljednjih hitac za svoju glavu. — Dobro otvorite oči, I., zapamtitite: što znači temelj!

Majstori odvratije, sa strahopotoštovanjem:

— Bez čvrsta tla i dobra kamena nema pravog temelja — to je prvo pravilo svakog majstora.

Lovre poštuje za trenutak, zatim ih ošinu pogledom, pa se potmulo zacereka:

— Glupo! A nadasve: pogrešno. Glupo govorete. Jer, vidite — ispruži on svoju ruku — na ovome sve počiva.

Majstori odmah pomisliše na uzglavlje, na ljubab, na ženu, na zagrijaj, i jednom od njih se ote:

— Meni žensko spava na desnoj ruci.

— A mozak ti spava u zadnjicu! — izdera se na njega Lovre. — Nisam zavrnuo rukave da bih poka-

zao svoju ruku, ni svoje mišice. Vidite li ovaj mlaz što teče? — vidite; e, pa tu smo, to je temelj. Što god nije i ko god nije na ovom temelju — mora da se ljudi, i jednom će i otići tamu kamo i spada — do vraga!

Ušutje Lovre, ušutje majstori.

Ali, mlaz — ma koliko da je bio ljak i blag — što je točio iz njegovih žila, opominjao je na vrijeme.

Da je i bilo u vidnom polju čak i velikog zidnog sahata — ko bi na njega obraćao pažnju, ko bi mu vjerovao.

A nije ni bilo potrebe.

Kap po kap iz Lovrine ruke što je izbijelala, zamjenjila je onu najhitniju kazaljku.

Majstori su se snebivali između čudenja i podsimejha.

— Gledajte i slijedite me! — reče Lovre pogledom, ne usnama i jezikom, pa one obode slova koje je maločas strugao i dotjerivo — poče natapati tankim mlazom iz svog tijela.

Jedna boja se preli preko druge: ispadje još gora mrlja nego prije, a majstori pod vješalima, odnosno ljestvama, počeše otvoreno gundati, pribojavajući se čina kojem — čini im se — nisu dorasli.

Te sklepane grede, ta vješala na kojima je stajao Lovre, sve više se drmusaju desno-lijevo, jer pažnja majstora skreće na drugu stranu, i jer njihova volja da održe čovjeka gore, u visini, nije sad odlučna kao prije. Ma kako da je sićušan mlaz i ma kako da je jak izvor, jednom i tome mora doći kraj, i sad je pitanje: koji je majstor prvi na redu?

Dok Lovre natapa obrube slova, kap po kap se cijedi niz rastocene malter i nestaje u susušenom krečnjačkom zamazu, jer je škola od davnina, i davno joj je već bilo odzvonilo.

Lovre se trudi da preduhiti svoje vlastito bilo, da udara po ritmu njegove volje — to bilo što nije kako mu se bije, dok sam sebi ne dode glave, dok se ne ubije od umora i rada — uglavnom za tudi račun — ali, ljudski tik-tak radi kako radi, niku mu nije ni odredio pravila ni zadao igru, pa neće ni Lovre, makar prijetio odozgo s vješala i sebi i svojim majstorima. Ljudski sahat nemilice udara i odbrojava kap po kap, a Lovre ne haje što je sve tanji i tanji, što ga nestaje dok se užiduje u temelje, i dok drugima nastoji pokazati što treba i kako treba ugraditi u dno, u osnov, u ležište, u početak svega — ustalom, pa i u ucrtavanje riječi ove gromoglasne budnice koja, eto, zemlju potresa, a ljudi zbljižuje.

Da sunce nije bilo odskočilo visoko — upkos činjenici a da nije imalo svoje ljude, svoje majstore da ga podižu — i da se nije bilo počelo sabirati mnoštvo da vidi svoju staru školu u novom, isaranom ruhu, ko zna dokle bi Lovre točio temelje i ulješavao slova iznad ulaznih vrata stare, neugleđeno zgrade.

Okupljena masa je tupo zurila u čovjeka na vješalima i nije pratila njegov neobičan posao.

U prvi mah, Lovre se držao kada je toliko zanesen i zaokupljen svojim radom, tako da mu ni do koga nije stalo i da nikoga ne primjeće.

Ali — ta potmula šutnja što je vladala između njega i mase nije slušila na dobro, pa je Lovre osjetio potrebu da je prekine.

Kad već nije nagrađen aplauzom ili pjesmom, što bi — po njegovom mišljenju bilo sasvim normalno, pa čak i najmanje što u takvim prilikama treba učiniti, kad, dakle, samo mnoštvo nije pokazalo sluha za njegovu rabotu, onda nema što drugo nego da se on obrati gomilama.

Polačko je podizao i zakretao ruku iz koje toči mlaz, a drugau, s ispruženim kažiprstom, podizao u nebo kao da će je onda ravno spustiti i uperiti na nečiju glavu: okretao se tako da punim licem dode prema masi kao što je maloprije bio punom zadnjicom, bacao poglede čas desno čas lijevo, dok nije potpuno prikrovao mnoštvo za sebe, a zatim kazao:

— Tako se to radi!

Zašutio je očekujući gromoglasan pljesak, ali — iz gomile se niko nije oglasio.

Ponovio je ono što je rekao — masa je ble-nula.

Upravo je prstom u ime čovjeka koji »zove«, a rukom zaokružio oko sebe: to je taj svijet, naš, slavenski, i došlo je vrijeme da se ujedini.

Ni od koga nije dobio odobravanje, ni pljesak.

— Ovo je početak! — pokazao je u prvu riječ iznad ulaznih vrata školske zgrade. — A ovo je temelj u koji treba i vi da se ugradite! — sve više je podizao ruku koja kaplje. — Da se ugradite. Svi! Kao jedan!

Ako se zanemari tiho žagorenje i jedva čujno sašaptavanje, opet se može reći da je ostao sam.

— Bože, kukavna posla: gluhom šaptati — čovarom namigavati! — zajeca Lovre, i iz njegovih umornih očiju potekoše suze.

Kap po kap iz očiju — kap po kap iz krvnih žila.

A nikog nema da ga sjeti da ni to ne može trati vječno: čovjek nije bezdan.

Majstori su strpljivo podržavali vješala, ali su sve više gubili pouzdanje: ko zna što gomila smjera, i — ako se desi zlo — na kome je krivica? Što mogu oni, ako ta gluhu i slijepa masa navalu u nekom bijesu i poruši sve pred sobom, i pregazi ih? Neće ni škola izdržati pred njima, a ne oni koji na sklepanim gredama pridržavaju čovjeka koji se suši, koji otječe netragom!

Srećom, na crkvu je počelo tući zvono, i masa se tali čas okrenula i drugom pravcu, i polako se počela osipati.

I Lovri i majstoriga je jasno da će ubrzo ostati sami. Zapravo: Lovre će ostati sam. I vješala... treba li računati vješala?

— Kakava je ovo jedna vojska? — reče Lovre nemoćan da privuče ljudje svojim užvišenim činom.

Umjesto odgovora, gomila je, razilazeći se, dobacivala uvredu za uvredom:

— spusti se na zemlju, pa onda leleći, budala-šu!

— Eto ti vješala pod nogama, drž' se dobro!

— Nije ti ni čača bio bolji.

— Džandaru ostalo džandarisanje!

— Revi, revi, dalmatinčko magare.

— I čača ti je živio od govora!

Ved drugi-treći put, otkako se bacio na posao da ukrsi školske zidove parolama, Lovri su nabili na nos oca, i očeve zanimanje, a to je bilo ono što je on najmanje mogao podnijeti. Čak, živo je u dubokom uvjerenju da je to davno zaboravljen.

Stropštao se s ljestava, odnosno vješala, i — gonjen žestokom uvredom, tim podsjećanjem, baš sad, u ovom trenutku, na oca žandarma — odjurio do Matijaša Bana.

Za njim je ostala, u ničijim rukama i prepustena ničijoj brizi, škola sa išaranim zidovima — i majstori su jedva dočekali da ga se riješe; možda su i odahнуli kao nikad.

Kad je stao pred Matijaša Bana, Lovri je zapela riječ u grlu.

— Govori! Slušam te. Kakva je nevolja? Da nisu, opet, stare muke.

Matijaš Ban, zapravo Matija Banić, nadnjičar, sluga, seoski pobunjenik, dubrovački lučki radnik, stari znacac Lovrinog oca, već davno je bio dobio zadatak da »ono krhko i bojažljivo dijete starog žandarma drži na vezi i da ga izvede na put«.

A to Matijašu Banu nije bilo najprijetnije — i drugo je gundao protiv toga — jer je on sam, kao niko drugi — zapamtio njegovog oca, ne toliko prijekog i surovog policajca, koliko do ludila vjernog vlasti kojoj je služio. Ona nekolika uzastopna hapšenja i dva-tri prebijena rebara — to je sve što Matijaša podsjeća na njegovog oca. Kundak, uzi, prezir i pljuvanje! Ali: zadača je zadača — prošlost se zakopava duboko u zemlju, a pogled okreće naprijed, u ono što će doći.

Lovre je sve to više naslućivao — po pričama i dobacivanjima, izokola — nego što mu je ma ko, bilo kada, rekao: slušaj dečko, tvoj otac, bivši žandarm, znaš i sam kako je završio, nemoj da brijaš, pazi, pamet u glavu, gazi naprijed.

(fragment)